

Orbán Dezső (1884-1986)

Magányos fa, 1910 körül

Olaj, vászon, 72x97 cm
Jelezve jobbra lent: Orbán

Feltehetően kiállítva:

- A Nyolcak harmadik tárlata, Budapest, Nemzeti Szalon, 1912. november-december

Kikiáltási ár: 3 800 000 Ft

Orbán Dezső: *Tájkép*, 1910 körül, (olaj, vászon, lappang)

Csontváry Kosztka Tivadar: *Magányos cédrus*, 1907, Pécs, Csontváry Múzeum

A "Nyolcak"

A modern francia festészet s ezen belül is elsősorban Paul Cézanne és Henri Matisse nyomdokán haladó Nyolcak-művészcsoporth 1911 áprilisában alakult meg. Az eseményre Orbán Dezső budapesti műtermében került sor.

A Nyolcak a tiszta festőiségre való törekvésükhöz alkalmas témákat keresve jutottak el az ideológiáktól leginkább mentes tájkép, csendélet, portré és akt műfajaihoz, melyekben a kiaknázható lehetőségek gazdag tárházát lelték meg művészi elveik maradéktalan kifejtéséhez. Tájképeiken a nagybányai hagyományok – elsősorban Ferenczy Károly hatása – kapcsolódtak a Cézanne-től tanult konstruktív forma-képzéshez. A Matisse és köre fauve-festészetének legfrissebb eredményeit pedig saját lelkialkatukhoz és egyéni festői meggyőződésükhöz igazítva használták fel. „Talán úgy lehetne megfogalmazni e művészek közös vagy rokon törekvéseit, hogy szigorú elvek szerint igyekeztek felépíteni képeiket, a kompozíció, a konstrukció, a formák, a rajz, a lényeg kihangsúlyozásával.” – vallott akkori törekvéseikről Márffy Ödön közel fél évszázaddal későbbi visszaemlékezéseinek egyikében.

Orbán Dezső tájképfestészete 1910 körül

Orbán 1910 körül Czigány Dezső műtermében ismerkedett meg Lesznai Annával. Ezekben az években a Nyolcak több tagja is Lesznai édesapjának felvidéki birtokán, körtvélyesi kastélyában vendégeskedett nyaranta.

Orbán 1910-12 között számos tájképen örökítette meg ezt a vidéket, Lesznai amatőr botanikus édesanyja által a kastélyhoz tartozó parkból egzotikus fák, ritka növények és virágok telepítésével varázsolt arborétumot. Valószínűleg a körtvélyesi birtokon festette itt bemutatott képét is, melynek főszereplője a bokroktól körülölelt tisztáson álló magányos fa. A csekély térhatású, síkban tartott kompozíció minden eleme és színfoltja a rend és nyugalom iránti vágyat, az imádott, de kaotikus természetből a nézőpont kiválasztásával rendet teremteni akaró művészi szándékot tükrözi. A csupán néhány szín árnyalatainak végtelen gazdagságában tobzódó tájkép a letisztult egyszerűséget ötvözi azzal a friss közvetlenséggel, mely Orbán 1910 körüli festészetének egyik alapvető sajátja, úgy csendéletei, mind tájképei esetében. A természetiség érzékeltetését a hagyományos perspektivikus szemlélettől eltérően, Orbán dekoratív módon, tiszta, áttetsző és meleg színfelületek egymásra rétegzésével érte el.

Csontváry és Orbán

Orbán először 1907-ben, első párizsi tartózkodása idején láthatta eredetiben annak az ekkor még jószereivel ismeretlennek számító Csontváry Kosztka Tivadarnak a festményeit, aki 1908-ban és 1910-ben Budapesten is bemutatta időközben egyre bővülő kollekcióját. A Nyolcak törekvését támogató művészeti írók és kritikusok szinte kivétel nélkül a dilettantizmus és a zsenialitás határán egyensúlyozó, besorolhatatlan, teljesen sajátos művészetként értékelték Csontváry grandiózus teljesítményét. Amit leginkább tiszteltek benne, az elhivatottsága volt, mellyel izzó energiákkal teltette és áttelekesítette tájbrázolásait. Nyitrai József 1910-ben kihangsúlyozta, hogy Csontváry „...nem hódol meg a közönség ízlésének, nem néz sem jobbra, sem balra, hanem megépíti a maga művészetét, a maga hitvallása szerint.” Csontváry Nyolcakra gyakorolt hatása tehát nem festői látásmódjuk, vagy művészi céljaik azonosságában érhető tetten, hanem a magányosság és elszigeteltség tudatos vállalásában, mely az új, járatlan utakat keresőknek törvényszerű osztályrésze. Orbán fiatal "cédrusa" egyazon töről fakad Csontváry *Magányos cédrusával*, s válik jelképévé annak a küzdelemnek, melyet a korabeli Magyarország elmaradott viszonyaival, még az óvatos impresszionizmusig is csak épp eljutott közízlésével vívtak a Nyolcak és Csontváry is a maguk eszközeivel.

Rum Attila

